

УДК 342.9(045)

ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ: АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Лісовська Ю.П.

Міжрегіональна Академія управління персоналом

У статті досліджено формування та функціонування національного інформаційного простору відповідно до напрямів державної інформаційної політики. Концептуальні засади державної інформаційної політики України мають бути сформовані з урахуванням національних інтересів країни, балансу інтересів особи, суспільства і держави. Аналізується роль держави, яка реалізовує суверенні права щодо формування та забезпечення безпечного функціонування власного інформаційного простору. Цілі реалізації державної політики забезпечення інформаційної безпеки можуть бути досягнуті лише шляхом послідовного та випереджаючого розвитку вітчизняного адміністративного законодавства, з обов'язковим дотриманням конституційних принципів, а також з урахуванням необхідності подальшої інтеграції в міжнародне інформаційне та правовий простір. Розглянуто програмні документи, які слугують певним орієнтиром для державної політики інформаційної безпеки.

Ключові слова: інформаційний простір, інформаційна безпека, інформаційна політика, національні інтереси, національна безпека.

Постановка проблеми. Захист інформаційної безпеки здійснюється шляхом проведення виваженої та збалансованої політики держави в інформаційній сфері. Враховуючи, що політика інформаційної безпеки як суспільне явище має комплексний характер і включає внутрішню і зовнішньополітичні, економічні, технологічні, військові та інші елементи, тому вона потребує комплексного підходу через призму норм адміністративного права у формуванні, адже йдеться саме про проведення державної політики, тобто певних владних відносин. Сьогодні інформаційна сфера є інтегруючою основою життєдіяльності суспільства, а забезпечення інформаційної безпеки визнається однією з концептуальних основ його подальшого розвитку. При таких умовах особливого значення набуває формування виваженої державної інформаційної політики на основі системних наукових досліджень явищ інформаційної сфери, провідне місце серед яких займає інформаційна безпека.

Дослідження здійснюється із застосуванням різних методологічних підходів, зокрема системного, функціонального, і системного аналізу та синтезу. Виділення і деталізація складових політики забезпечення інформаційної безпеки на основі названих методів сприяє формуванню комплексу адекватних заходів, спрямованих на підтримання оптимального інформаційного розвитку України та інтеграції у світовий інформаційний простір.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Інформаційна безпека протягом двох останніх десятиліть є об'єктом актуальних наукових досліджень у різних галузях знань. Освітлення загальнотеоретичних та окремих аспектів забезпечення інформаційної безпеки на монографічному та дисертаційному рівні здійснено багатьма вітчизняними та зарубіжними дослідниками, такими як А. Литвиненко, І. Марущак, Г. Почепцов, І. Бачило, В. Ліпкан, Б. Кормич, І. Романовська, Г. Линник, О. Олійник та ін.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Разом з тим, особливості загальної структури забезпечення інформаційної безпеки залишаються недостатньо розкритими, що гальмує процеси усвідомлення системності інформаційної безпеки та негативно позначається на формуванні державної інформаційної політики. Вдосконалення правових механізмів забезпечення інформаційної безпеки має стати пріоритетним напрямком державної політики України.

Мета статті. Головною метою цієї роботи є аналіз напрямів здійснення державної політики забезпечення інформаційної безпеки України.

Виклад основного матеріалу. Міждисциплінарний характер інформаційної безпеки, що охоплює технічні (технологічні), правові, психологічні аспекти, призводить до надзвичайної складності і багаторівневості системних зв'язків, складових забезпечення інформаційної безпеки. Усвідомлення особливостей кожної з них буде сприяти процесам осягнення комплексності забезпечення інформаційної безпеки, формування комплексу тактичних і стратегічних напрямів діяльності у сфері забезпечення інформаційної безпеки, гармонізації національного інформаційного законодавства, що в сукупності створює важливі основи ефективної державної інформаційної політики [1, с. 164].

Особливе місце в наукових дослідженнях, які активізуються з кожним роком, займає інформаційна безпека. Останнім часом інформаційна безпека і її окремі аспекти стали предметом численних робіт російських і українських дослідників. Однак проблема усвідомлення цього явища залишається відкритою, що є логічним і необхідним, враховуючи надвисокі темпи розвитку суспільних відносин в інформаційній сфері. Даний факт пояснюється, в першу чергу, розширенням можливостей інформаційного впливу на суспільні відносини, що спричиняє виникнення нових загроз громадської безпеки та викликає необхідність оновлення та вдосконалення системи її забезпечення. Крім того, саме поняття інформаційної безпеки вимагає постійного переосмислення, викликаного швидкими сутнісними змінами феномена інформації і домінуючими тенденціями розвитку світового співтовариства, яке все більше отримує «інформаційний» вимір.

Масштабність сучасних перетворень інформаційної сфери є причиною виникнення ряду практичних і теоретичних проблем, які потребують уточнення поняття інформаційної безпеки та надання йому більш широкого і системного характеру.

Досліджуючи питання інформаційної безпеки, Б.А. Кормич визначає, що держава, в арсеналі якого є величезний набір засобів впливу на суспільні відносини в інформаційній сфері, природно має виступати головним суб'єктом політики інформаційної безпеки. Якщо розглядати інформаційну безпеку як певні умови, параметри і характеристики інформаційних процесів, що відбуваються в інформаційній сфері держави, то саме держава має можливість

за допомогою нормативно-правового регулювання визначити єдині, загальнообов'язкові стандарти інформаційних процесів, що відповідають уявленням про безпеку тих сил, які здійснюють політичну владу в цій державі [2, с. 248].

Для України сьогодні логічним кроком на шляху до інформаційного майбутнього є розробка цілісної гнучкої динамічної державної політики інформаційної безпеки, яка враховуватиме багатоаспектність явища інформаційної безпеки, перспективні тенденції змін інформаційного простору, особливості геополітичного становища, економічного стану країни і знайде своє відображення в суспільній свідомості, а також на правовому концептуально-доктринальному рівні та на рівні ефективного і зручного (систематизованого) інформаційного законодавства.

Виходячи з вищесказаного, з наукової точки зору, доцільним і раціональним є виділення дисциплінарних аспектів розуміння (політичного, правового, соціологічного, ідеологічного, психологічного, технічного та ін.) В рамках єдиного широкого підходу до інформаційної безпеки як до складного соціально-технічного явищу сьогодні вже глобального масштабу.

Так, Я.М. Жарков, М.Т. Дзюба, І.В. Замаруєва визначили, що державна політика забезпечення інформаційної безпеки України є невід'ємною складовою державної політики національної безпеки України і являє собою офіційно прийняту систему поглядів і практичну діяльність органів державної влади та управління, спрямовану на забезпечення такого положення соціальних суб'єктів, при якому дія будь-якої інформаційної загрози не призводить до зниження рівня їх інформаційної безпеки нижче допустимого, небезпечного високою ймовірністю реалізації негативних інформаційних впливів [3, с. 187].

Існуюча політика держави в інформаційній сфері спрямована як на розвиток безпосередньо інформаційної сфери, так і на підвищення ефективності розвитку державності, безпеки, оборони, пріоритетних галузей економіки, фінансової та грошової системи, соціальної сфери, галузі екології та використання природних ресурсів, науки, освіти та культури, міжнародного співробітництва за допомогою інформаційної сфери. Пріоритетна увага приділяється підвищенню ефективності державного управління як однієї з функцій держави. Це підтверджується і Концепцією Національної програми інформатизації, в якій інформаційна сфера, інформатизація розглядається як важливий засіб для розвитку України [5]. Відповідна державна політика проводиться і з підтримки розвитку саме інформаційної сфери – сфери засобів масової інформації, сфери науково-технічної інформації, видавничої справи та реклами, сфери статистики, сфери бібліотечної та архівної справи, сфери інформатики та обчислювальної техніки і т.д. У такому вигляді ця політика легітимізована в законах України: «Про Національну програму інформатизації» [6], «Про Концепцію Національної програми інформатизації» [5], «Про інформацію» [4] і т.д.

Захист інформаційної безпеки має здійснюватися, насамперед, шляхом проведення виваженої та збалансованої політики держави в інформаційній сфері, яка має три основні вектори: захист інформаційних прав і свобод людини, захист державної безпеки в інформаційній сфері та захист національного інформаційного ринку, економічних інтересів держави в інформаційній сфері, національних виробників інформаційної продукції [7, с. 146]. Основними цілями інформаційної політики України є забезпечення [8, с. 153]:

- Захист інформаційного суверенітету держави (особливо захист національного інформаційного простору з інформаційним ресурсом і систем формування масового суспільної свідомості) в сучасних умовах глобалізації та інтернаціоналізації процесів в інформаційній сфері;

- Рівня інформаційної достатності для прийняття рішень державними органами, підприємствами та громадянами;

- Реалізацію конституційних прав і свобод громадян, суспільства і держави на інформацію.

Враховуючи національні інтереси та загрози в інформаційній сфері, законодавець пропонує такі основні напрями державної політики з питань національної безпеки в інформаційній сфері:

- Забезпечення інформаційного суверенітету України;

- Удосконалення державного регулювання розвитку інформаційної сфери шляхом створення нормативно-правових та економічних передумов для розвитку національної інформаційної інфраструктури та ресурсів, впровадження новітніх технологій у цій сфері, наповнення внутрішнього та світового інформаційного простору достовірною інформацією про Україну;

- Активне залучення засобів масової інформації до боротьби з корупцією, зловживаннями службовим становищем, іншими явищами, які загрожують національній безпеці України;

- Забезпечення неухильного дотримання конституційного права громадян на свободу слова, доступу до інформації, недопущення неправомірного втручання органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових осіб у діяльність засобів масової інформації, дискримінації в інформаційній сфері і переслідування журналістів за політичні позиції;

- Застосування комплексних заходів щодо захисту національного інформаційного простору та протидії монополізації інформаційної сфери України [9].

Єдність і взаємозв'язок напрямів державної політики інформаційної безпеки можливо забезпечувати визначеними на законодавчому рівні правовими механізмами, серед яких:

- Чітко сформульованими цілями і завданнями державної політики у цій сфері;

- Забезпеченням взаємодії державних і громадських інститутів з реалізації міжвідомчих напрямів державної політики забезпечення інформаційної безпеки;

- Організацією системи інформування суб'єктів, що діють у сфері забезпечення інформаційної безпеки, про актуальні проблеми, виявленні потенційних і реальних загроз і небезпек та їх джерелах, а також доцільні заходи і засоби щодо їх попередження, нейтралізації та ліквідації можливих наслідків;

- Забезпеченням узгоджених і цілеспрямованих дій суб'єктів, що діють у різних сферах життєдіяльності суспільства і держави з питань адекватного реагування на виявлені потенційні і реальні загрози і небезпеки;

- Забезпеченням загальнодержавного керівництва, координації та контролю у сфері інформаційної безпеки [10, с. 270].

Варто відзначити, що в Указі Президента України «Про Міжвідомчу комісію з питань інформаційної політики та інформаційної безпеки при Раді національної безпеки і оборони України» від 8 лютого 2002 була створена Міжвідомча комісія з питань інформаційної політики та інформаційної безпеки

при Раді національної безпеки і оборони України як консультативно-дорадчий орган, що має своїми завданнями:

1) аналіз стану і можливих загроз національній безпеці України в інформаційній сфері та узагальнення міжнародного досвіду з формування та реалізації інформаційної політики;

2) аналіз здійснення галузевих програм і виконання заходів, пов'язаних з реалізацією міністерствами та іншими центральними органами виконавчої влади державної політики в інформаційній сфері;

3) розроблення та внесення Президентові України та Раді національної безпеки і оборони України пропозицій щодо:

- Визначення національних інтересів України в інформаційній сфері, концептуальних підходів до формування державної інформаційної політики та забезпечення інформаційної безпеки України;

- Здійснення системних заходів, спрямованих на вдосконалення інформаційної політики України, реалізацію державної стратегії розвитку і захисту національного інформаційного простору та входження України у світовий інформаційний простір;

- Удосконалення системи правового та наукового забезпечення інформаційної безпеки України;

- Розвитку інформаційної інфраструктури держави, з питань модернізації її матеріально-технічної бази та належного фінансового забезпечення;

- Організації та порядку міжвідомчої взаємодії міністерств, інших центральних органів виконавчої влади у сфері забезпечення інформаційної безпеки;

- Удосконалення системи оперативного інформаційно-аналітичного забезпечення Президента України (в тому числі альтернативною інформацією) у сфері національної безпеки і оборони [8].

Дослідження задач вищезгаданого органу дозволяє зробити висновок, що він забезпечує співробітництво виключно органів виконавчої влади у сфері інформаційної безпеки України. Разом з тим, потрібна така організація, яка б змогла забезпечити координацію не тільки представників державного апарату, а й недержавних суб'єктів забезпечення інформаційної складової національної безпеки. Взаємодія державного та громадського управління є однією з найважливіших умов соціально-економічного розвитку, державного будівництва та забезпечення інформаційної безпеки особистості, суспільства, держави.

Наступним важливим аспектом, пов'язаним з формуванням і забезпеченням реалізації державної політики інформаційної безпеки є віднесення забезпечення інформаційної безпеки до найважливішої функції держави [11], що має передбачати, насамперед, формування відповідними державними органами політики і правові механізми її реалізації у сфері інформаційної безпеки. Важлива роль у цьому напрямку діяльності належить державним

органам, які відповідно до наданих повноважень у сферах своєї відповідальності повинні здійснювати організаційне, нормативно-правове, методичне, науково-технологічне, матеріально-технічне та фінансове забезпечення реалізації державної політики інформаційної безпеки.

Нагадаємо, що Концепція (основи державної політики) національної безпеки 1997 р. до організаційно-правової структуру системи забезпечення інформаційної безпеки включала державні органи, громадські організації, посадових осіб та окремих громадян [12]. Концепція була першим правовим актом, яким до організованої державою сукупності суб'єктів у сфері забезпечення національної безпеки, були включені громадські організації та громадяни, тобто офіційно визнається роль інститутів громадянського суспільства в реалізації однієї з найважливіших функцій держави.

Необхідно відзначити, що навіть короткий аналіз вітчизняних та зарубіжних нормативно-правових актів дозволяє зробити висновок про актуалізацію шляхів вдосконалення інформаційної безпеки та упорядкування інформаційних відносин у всіх сферах життєдіяльності суспільства і функціонування державних і недержавних установ. Так, нестабільна політична ситуація в Україні активізує розробку, впровадження та реалізацію заходів, спрямованих на забезпечення інформаційної безпеки.

Тільки системне, комплексне і цілеспрямоване виконання покладених заходів всіма суб'єктами сприятиме підвищенню ефективності реалізації державної політики у сфері інформаційної безпеки України.

Висновки і пропозиції. На основі проведеного аналізу досліджуваних напрямків здійснення державної політики забезпечення інформаційної безпеки України, здійснення комплексного підходу до вирішення проблем інформаційної безпеки, формування та реалізація державної політики у цій сфері має базуватися на усвідомленні загроз і небезпек. Їх джерела мають бути підставою для адміністративно-правового визначення повноважень і функцій системи організаційного забезпечення інформаційної безпеки та регулювання відносин у цій сфері діяльності.

З метою визначення наукового, інформаційно-технічного, правового, економічного та організаційного механізмів реалізації єдиної політики щодо формування та розвитку системи забезпечення інформаційної безпеки, необхідно прийняти Закон «Про інформаційну безпеку».

У сучасних умовах забезпечення інформаційної безпеки має бути визначальним напрямом державної політики, від якого залежатиме існування суверенної і незалежної держави, її національна безпека, соціально-економічний розвиток та відповідне місце у світовому співтоваристві.

Список літератури:

1. Тихомиров О. О. Класифікації забезпечення інформаційної безпеки // Вісник Запорізького національного університету: зб. наук. праць. Юридичні науки. Запоріжжя: Запорізький національний університет. – 2011. – № 1. – С. 164-166.
2. Кормич Б.А. Інформаційна безпека: організаційно-правові основи: Навч. посібник. – К.: Кондор, 2004. – 384 с.
3. Жарков Я.М. Інформаційна безпека особистості, суспільства, держави: підручник / Я.М. Жарков, М.Т. Дзюба, І.В. Замаруєва та ін. – К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2008. – 256 с.
4. Про інформацію: Закон України від 2 жовтня 1992 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 48. – Ст. 650.
5. Про Концепцію Національної програми інформатизації: Закон України від 4 лютого 1998 р. // Юрид. вісник України. – 1998. – № 18. – С. 8-16.
6. Про Національну програму інформатизації: Закон України від 4 лютого 1998 р. // Юрид. вісник України. – 1998. – № 18. – С. 2-8.
7. Кормич Б.А. Організаційно-правові засади політики інформаційної безпеки України: монографія. – Одеса: Юрична література, 2003. – 472 с.

8. Данілян О.Г. Національна безпека України: сутність, структура та напрями реалізації. Навчальний посібник. – Х: Фоліо, 2002. – 285 с.
9. Про основи національної безпеки України: Закон України від 19 червня 2003 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 39. – Ст. 351.
10. Олійник О.В. Інформаційна безпека України: доктрина адміністративно-правового регулювання: дис ... д-ра юрид. наук: 12.00.07 – Київ, 2013. – С. 270.
11. Конституція України // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
12. Концепція (основи державної політики) національної безпеки України: Схвалено постановою Верховної Ради України від 16.01.1997 р. // Урядовий кур'єр. – 1997.

Лисовская Ю.П.

Межрегиональная Академия управления персоналом

ГОСУДАРСТВЕННАЯ ПОЛИТИКА ОБЕСПЕЧЕНИЯ ИНФОРМАЦИОННОЙ БЕЗОПАСНОСТИ УКРАИНЫ: АДМИНИСТРАТИВНО-ПРАВОВОЙ АСПЕКТ

Аннотация

В статье исследованы формирование и функционирование национального информационного пространства в соответствии с направлениями государственной информационной политики. Концептуальные основы государственной информационной политики Украины должны быть сформированы с учетом национальных интересов страны, баланса интересов личности, общества и государства. Анализируется роль государства, которое реализует суверенные права по формированию и обеспечению безопасного функционирования собственного информационного пространства. Цели реализации государственной политики обеспечения информационной безопасности могут быть достигнуты только путем последовательного и опережающего развития отечественного административного законодательства, с обязательным соблюдением конституционных принципов, а также с учетом необходимости дальнейшей интеграции в международное информационное и правовое пространство. Рассмотрены программные документы, которые служат определенным ориентиром для государственной политики информационной безопасности. **Ключевые слова:** информационное пространство, информационная безопасность, информационная политика, национальные интересы, национальная безопасность.

Lisovska J.P.

Interregional Academy of Personnel Management

STATE INFORMATION SECURITY POLICY OF UKRAINE: THE ADMINISTRATIVE AND LEGAL ASPECTS

Summary

This article explores the formation and functioning of the national information space in accordance with the directions of state politics. Conceptual bases of state information policy Ukraine should be formed based on national interests, the balance of interests of individuals, society and the state. The role of the state, which implements sovereign rights in developing and safeguarding personal information space. The objectives of implementing public policy information security can be achieved only through consistent and advanced development of domestic administrative law, mandatory compliance with constitutional principles, as well as the need for further integration into the international information and legal space. Considered policy documents which serve some guidance for policy information security.

Keywords: information space, information security, information policy, national interests, national security.